

הגנרל פאנפילוב

מנוהגו של מפקד בלתי־שגורתי

באימונים

כשלוש שעות התהלכנו, הגנרל פאנפילוב ואני, במטוח שזה רק אולתר בשטח מתאים בהרים, מקבוצת־אימון אחת אל שניה. באחדות מהן שוחח הגנרל, בפשטות וללא רשמיות, עם החוגרים; ובקבוצה אחת ערך שיעור קצר בנוגע לפעולת המנגנון של המקלע־הבינוני. כשהגיע לקבוצה אשר בא תורה להיכנס אל נקודת־היריה, ביקש שיתנו לו רובה, תפס מקום לצד חוגר, ואמר למפקד־המחלקה הנבוכ במקצת: "פקד־נא, חבר לויטננט".

"המקצה, אל נקודת־היריה, קדימה — צעד!" — השמיע פקודתו חגיך זה של ביי"ס לקצינים, אשר עקב המלחמה "נשלף" מכתלי בית־הספר בטרם הושלם חוק־לימודיו התקין. בהתישרו עם שורת היורים, צעד פאנפילוב קדימה, בדרכו בצעד קצוב ומובלט.

"המקצה — עמוד!" עם פקודה זו נעצר הגנרל ללא־ניע, כשהרובה צמוד לרגלו.

"כדורים — חלק!"

המקבלים החלו מדווחים:

"החייל טסטנוב קיבל שלושה כדורים!"

"החייל וולודין קיבל שלושה כדורים!"

"גנרל פאנפילוב קיבל שלושה כדורים!"

לכשדיווח החוגר העשירי, האחרון, פקד הלויטננט: "בשכיבה, שלושה כדורים — טען!"

כולם צנחו על האדמה, כנפול אבן; החל טרטור הבריחים ונשמעו יריות הרדפות זו את זו. היורים סיימו מלאכתם.

"כדורים — פרוק!" פקד הלויטננט. הכל התיצבו על רגליהם בקפיצה. — "לבדיקה, טול — שק!"

אנשי המקצה החזיקו רוביהם בכריחים פתוחים. לכשסיים את בדיקת הרובים, פקד הלויטננט: "הצג — שק! הניחו הרובים על האדמה!"

אלפים כסגל־הפיקוד של צה"ל — בשירות־הסדר ובמילואים — אשר קראו בשעתם את "אנשי פאנפילוב": מי בעודו בשורות הפלמ"ח ומי מאוחר־יותר, שתי דמויות עמדו במרכזו של סיפור־התחשלות מרתק זה: הגנרל, בהיר־העין רב־ההשגחה, פאנפילוב — והמספר, מפקד־גדוד, הלויטננט־הבכיר מומיש־אולי, בן העם הקאזכי. והנה, הופיע ספר לא־גדול שבו מעלה מומיש־אולי עצמו (ולא באמצעות סופר־"מראיין") זכרונות מ־ימי פאנפילוב שלו. הספר הופיע ב־הוצאה הממלכתית הקזאכית וישנן בו גם עובדות נוספות מאלפות וגם הערכות ומחשבות של מומיש־אולי עצמו. עדיין אין לדעת אם יעלה הרצון ויופיע גם ספר זה, בשלמותו, בהרגום עברי. אך יש ויש ענין להציג לפני קוראי "מערכות" לפחות קווים אחדים אשר יש בהם כדי להוסיף לדמותו של אותו מפקד, שהפך בקרבנו ל־"שם דבר"; מפקד, אשר נפל כבר בראשיתה של המלחמה הרוסית־גרמנית — ומן־הסתם לא הספיק להתגלות על מלוא־אפשרויותיו. וכן יש בקווים אלה גם כדי לבאר במקצת דמות בלתי־רגילה זו.

כאילו הוא שואל מה עליו לעשות עתה, שלח הלויטננט מבט לעברי. רמזתי לו במנוד-ראש: „אל המטרות“.

„המקצה, הישר לפניכם, אל המטרות, קדימה — צעד!“

כל קלע התיצב למול מטרות. אנכי והלויטננט החילונו בוחנים אותן, מסמנים בעפרון אדום את הפגיעות. כאשר הגענו אל מטרת הגנרל, דיוח פאנפילוב:

„גנרל פאנפילוב, מתוך שלושים הנקודות האפשריות — עשרים-ושבע נקודות“.

הלויטננט סימן בעפרון אדום את ה-8, ה-9 וה-10 — ופנה ללכת אל המטרה הבאה. פאנפילוב אמר: „לאחרים, חבר לויטננט, אתה משמיע את ההערכות ליריה שלהם; ולי, משום-מה, לא אמרת כלום“.

„אתה, חבר גנרל, השגת את התוצאה, מצוין“ — אמר הלויטננט קצובות.

תוך חיוך השיב לו פאנפילוב: „ראוי החייל כי תמורת מאמציו תעודדו מלה חמה מפי המפקד“.

מאותו רגע שהגנרל האוחז ברובה התיצב במקצה היורים בקריהמוצא של המטח, התבונן בו הגדוד כולה, מבלי לגרוע עין ומבלי להחמיץ אף הנועה מתנועותיו כחייל מן השורה. דוגמתו של מפקד לא-צעיר — השפעה מאלפת היתה לה על כל אלה אשר נוכחו אותו יום במטח-היריה של גדודנו.

בחזית

תכופות היה פוסק לי אי. ו. פאנפילוב את פסוקו: „אני, רחימאי, איני מתכוון כלל לפקד על גדודך או על חטיבתך. פקד-נא במוחך וביכולתך אתה. ברם, ליעץ — אם אראה צורך בכך — אוכל במשהו“.

„להוציא פקודה — זו רק מחצית המלאכה“ — אמר פאנפילוב בדיון אחד; „נחוץ לבחון, האמנם הגיעה הפקודה עד למקצע עצמו? ואם הגיעה — האם הלז הבהיר לעצמו נכונה את משימתו? ואם תפס והבהיר אותה נכונה — האם מעריך הוא את המצב הערכה נכונה? איזו החלטה קיבל? עד כמה החלטתו זו הנה פרי מחשבה שקולה, עד כמה מבוססת היא? הניגש הוא אל ביצועה המעשי של החלטתו? כיצד ארגן את סדרי האבטחה הקרבית, את שיתוף-הפעולה בתוך יחידתו הוא ואת השיתוף עם השכנים? כל זה דורש ביקורת ופיקוח מדוקדקים. אין זו, אפיטרופוסות, כי אם פיקוח — בכדי שלא יעשה על-ידי מישוהו, והיכן שהוא, דבר אשר יגוד את כונתו הכוללת של המפקד הממונה ואשר יסתור את מילויה של המשימה הכללית. אנו נותנים אמון בכל המפקדים; אך פיקוח אינו עומד בניגון לאמון“.

באחד הביקורים של אי. ו. פאנפילוב בגדודנו, עיין הוא בשימת-לב, מבלי להחפו, בהחלטה שקיבלתי: התכנית לפעולות במקרה של קרב — שלפי המצב בחזית, היה עתה בגדר אפשרות קרובה. על השולחן מונח היה מרשם, אשר שורטט כדבעי על-ידי קציני-המבצעים של הגדוד, הלויטננט רחימוב.

„ממ-כן“, השמיע הגנרל, בדפפו בקצהו הכהה של העפרון בשולחן. „כאילו פה אצלכם נראה על הניר הכל כמתקבל על הדעת: מוצבי-החוף מוקמים הרחק לפנים מהפיאה-הקדמית של המערך“.

„דבר זה הוכתב לנו על-ידי תנאי הקרקע, חבר גנרל“.

„אני רואה, רואה, היוכלו לסגת במועד הנכון?“

„תלוי בעצמת האויב. הוא עלול לשטוף אותם בהתקפה ישר מתוך-תנועה“.

„לשטוף אומר אתה? כן, באמת. כשהמחלקה תתחיל לסגת, ועד שתעבור שלוש-ארבעת הקילומטרים האלה — האויב, ברדפו אחריה, יפיל את כל אנשי המחלקה באשו, ישר מעורפם. יוצא, שהמרחק מופרו במקצה“.

„זהו תואי-הקרקע המתאים ביותר בגזרה זו“.

„זה ברור. אכן, תואי — תואי מתאים; אך להילחם שם — לא-רדוקא מתאים. מראש גזור הנך על מחלקה זו אבדון חרוץ. קומץ קטן זה של אנשים, בריחוק כה גדול מן הפיאה-הקדמית, מה יש ביכולתו לעשות? הרי אתה, מכאן, אינך יכול לעזור להם בדבר“.

כן, חבר גנרל“.

„הנה פה, עורפית למוצבי-החוף, מסתמנות בתדרוג שתי כיפות קטנות. מדוע לא תציב שם צמד תותחים ושני מקלעים-בינוניים? הם היו מחפים, אוי, באשם על נסיגת מוצבי-החוף. כיצד הנך מביט על זה?“

„מותחים, מותחים, חבר גנרל — ובשום אופן לא נמתח עוד“.

„מותחים!“ — חיקה את דיבורי, תוך הקנטה. „כמובן, נאלצים למתוח; הרי אנו התמשכנו, כל הדיביזיה, כאותו חוט דק. אך להשאיר אנשים, ללא סיוע, כל-כך הרחק — אסור“.

הוא רכן מעל למפה, ולאחר שמדד במחוגה את המרחק המשיך: „הנה, רואים הנכם, מתברר שאפשר לתת כאן אש צולבת. מוצבי-החוף יאסור קרב; והללו — חייבים לשתוק, בשום פנים ואופן לא לגלות את עצמם“.

האויב יתפרס. הרי משימתו של מוצב-חוץ — כל עיקרה הוא דוקא בכך שיאלץ את האויב להתפרס בטרם-זמן. האם לא כך הדבר?"

"כך, חבר גנרל".

"מוצב-החוץ — אין בכוחו להשמיד את האויב. לכשמילא משימתו — עליו לסגת. האם לא כן הוא?"

"כך אף הערכנו, חבר גנרל".

"אמנם כך הערכנו — אך כיצד הערכנו? לא, יש לתפוס את שתי הכיפות; ולפתוח משם באש — אך ורק כאשר מוצב-החוץ יתחיל כבר לסגת. בחיפוי אש-צולבת משתי כיפות אלו אפשר לארגן את הנסיגה באופן תקין, ולהלן נחוץ יהיה לפעול בהתאם למצב".

וכאן, בהצביעו על תואי מסוים במפה הנמצא מאחורי הכיפות, פירט את המסך נסיגתו ההדרגית של מוצב-החוץ ושל כוח-החיפוי:

"מוצב-החוץ יהפך מקו זה על נסיגתם של המקלענים והתותחנים (הגנרל הקע באצבעו בשתי הכיפות — ואחר-כך הראה על נתיבי הגישה הקרובים אל קו המוצבים-הקדמיים) וכך, בדלגם זה מעל זה תוך חיפוי הדדי, יוכלו האנשים להגיע עד הנה; ומכאן ואילך תוכל לתמוך בהם בעצמך במישרין".

דמות "שלא-כמקובל"

מפגישה חיונית עם ראש-הממשלה ומוזכיר המפלגה של הרפובליקה הקוקסטנית, בימי ראשית ההתארגנות של הדיביזיה שלו, יצא הגנרל מרוצה ועליו. בלכתנו בפרוודור הארוך של בית-הממשלה, שוב שילב ידו בידי והודיעני בקול מונמך: "הנה, את כל השאלות פתרנו, אני ואתה; כל בקשותינו באו על סיפוקן". עתה, כשאני מתקתק במכונת-הכתיבה שורות אלו, הריני מכה על חטא: דומה היה לי אז כי כלל-וכלל לא נהג-גנרלים הוא לשלב ידו בידי, יד לויטננט-בכיר. הביכוני קמעה גם "משפחתיות" שכונו גם המלים "אבקשך", את כל השאלות פתרנו, אני ואתה".

נראה כי יחס מעין-זה של פאנפילוב אל פקודיו — הוא ששימש יסוד לכך כי נכתב באחת מחוות-הדעת עליו, בשלב מוקדם-יותר בדרכו כמפקד: "מקפיד לתבוע מן הפקודים שלו, אך מתוך התרועעות, מבלי לדקדק במעמדו". והנה, החיים הראו כי לא צדק מפקד-הדיביזיה צ'אנישב שכתב זאת בחות-דעתו; ולא צדק לויטננט-בכיר מומי-אולי שעברה במוחו המחשבה: "כל זה — לא נהג-גנרלים הוא".

שונים היו הצדדים באופיו של פאנפילוב שנשתקפו מדי-פעם בהערכות מפקדיו. ב-1925—1927 שימש כמפקד של פלוגה שפעלה בהרי פאמר, בלב אסיה-המרכזית. הציון לעבודתו דאז ניתן בהערכה זו מ-1926: "בעל כוח-רצון, מרץ, כושר-החלטה נחרץ; בעל תפיסה מהירה ומעשית. מתמצא מהר במצבים; מחמיר בדרישותיו מפקודיו; ממושמע ואהב משמעת; עובד באמונה; מפותח מבחינה פוליטית, פעיל בעבודה הציבורית והתרבותית-השכלתית; מתאים בהחלט לתפקיד מפקד-פלוגה".

בהערכה מ-1927 ציונו הוא: "ראוי לקידום לתפקיד של מפקד גדוד".

ב-1932 נתמנה פאנפילוב מפקד רגימנט של קלעים-הרריים; ב-1936 — מקבל דרגת קולונל.

בפיקודו עלו במידה ניכרת השגי הרגימנט באימון קרבי. עם זאת — היו גם צדדים חלשים: "לא ידע להשתמש במטה כבמכשיר של פיקוד"; "הכנה אישית, השכלתית-כללית וטקטית — בלתי מספקת".

אכן, היתה לו לפאנפילוב שורה של חסרונות ומשגים בעבודתו המעשית.

היו לכך סיבות אובייקטיביות וסובייקטיביות. רמה נמוכה של השכלה-כללית — טבעי שלא איפשרה לו לעתים להקיף במלואה את הפעילות רבת-הפנים של המפקד. בהשתקעו בתחום אחד — יש והיה מחמיץ תחום אחר. למשל: בהתלהבו לאימון-הקליעה, לאימון גופני ות"ס היה זונח משהו את האימון הטקטי.

אך יש להודות שפאנפילוב, כשמאחוריו השכלה של שתי כיתות בלבד, השכיל בשנים ארוכות של עבודה מאומצת, הנעשית באמונה, של משמעת-עצמית פנימית מחמירה והקפדה על תביעה-מעצמו, תוך התגברות על קשיים רבים, לא רק לחסל את דלות-השכלתו אלא אף להגיע לדרגה של אינטליגנט סובייטי בעל בקיאות ולדרגה של מפקד, הבקיא בהפעלת יחידות חיליות שונות, בעל טקט פנימי רב ונסיון מעשי עשיר.